

ტურიზმის დარგი და რეგიონის ეკონომიკაზე მისი გავლენის შეფასების მოდელები

მირანდა გავაშელი

საქართველოს საპარტიარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახ. ქართული უნივერსიტეტის დოქტორანტი, საქართველო mikogavasheli@yahoo.com

<https://doi.org/10.35945/gb.2018.05.043>

საკვანძო სიტყვები: ტურიზმი, რეგიონის ეკონომიკა, ეკონომიკური ზეგავლენის მოდელი

ტურიზმი მსოფლიო ეკონომიკაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ბოლო წლებში ის მსოფლიო ბიზნესის ერთ-ერთი ყველაზე მომგებიანი დარგია. ეკონომიკის ეს დარგი ძალიან სწრაფად ვითარდება და მისი მნიშვნელოვანი სექტორია.

ტურიზმის დარგის განვითარებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს პატარა ქვეყნებში. „პატარა ქვეყნებს არა მარტო მრავალი პრობლემები აქვთ, არამედ მცირე ქვეყნებში ეკონომიკური და ფინანსური პრობლემები სხვადასხვა ხასიათისაა და განსხვავებულად რეგულირდება. რაც შესაბამისად აისახება სავაჭრო ურთიერთობებზე, მათი დარგების განვითარების მიმართულებებზე და ტემპებზე. მცირე ქვეყნებს არ გააჩნიათ ის მექანიზმები, რომელიც უზრუნველყოფს მათ კონკურენტულ უპირატესობას დიდი ქვეყნებთან ვაჭრობისას. მასშტაბის ეკონომიით მიღებული უპირატესობა ან გაცვლითი კურსით მანიპულაცია არ იძლევა მნიშვნელოვან შედეგებს. დიდი ქვეყნების სავაჭრო და სავალუტო ზონებში მიერთება და გაერთიანება კი პოზიტიურ შედეგებთან ერთად საფრთხეებსაც შეიცავს“.

მსოფლიოში ტურიზმი ერთ-ერთი უდიდესი ინდუსტრიაა, რომლის განვითარებასაც განაპირობებს ქვეყნის შიდა სტაბილურობა, ეკონომიკური განვითარების მისაღები დონე და უსაფრთხო გარემო. ტურიზმი ხელს უწყობს მშვიდობიან განვითარებას განვითარებად ქვეყნებში, სამუშაო ადგილების შექმნას და შემოსავლების ზრდას. ეს დარგი ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე მაღალშემოსავლიანი და სწრაფად განვითარებადი დარგია.

ტურიზმს განსაკუთრებული ადგილი უკავია საქართველოს ეკონომიკაში. საყურადღებოა ისიც, რომ ტურიზმის სექტორი საქართველოში სწრაფი ტემპით იზრდება მიუხედავად მსოფლიო კრიზისისა. ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოში ვიზიტორთა რაოდენობის ზრდის ტემპი საკმაოდ მაღალია. საერთაშორისო მოგზაურების მთლიანი რაოდენობა თითქმის 300%-ით გაიზარდა და 2016 წელს რეკორდულ მაჩვენებელს 6.350.825-ს მიაღწია, ნაცვლად 2009 წლის 1.5 მლნ-ის. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები კიდევ უფრო სწრაფი ტემპით იზრდება, 2009 წელს თუ 476 მლნ აშშ დოლარს შეადგენდა, ხოლო 2016 წლამდე - 2.16 მილიარდ აშშ დოლარამდე გაიზარდა.

ქვეყნის ეკონომიკაზე ცალკეული დარგების გავლენა, ზემოქმედების შეფასება ძალიან ხშირად მკვლევართა შესწავლის ობიექტი ხდება. მათ შორის დიდია დაინტერესება ეკონომიკაზე ტურიზმის გავლენის შეფასებისადმი.

ტურიზმის ეკონომიკაზე ზემოქმედებას ხშირად აანალიზებენ ეკონომიკური ზეგავლენის მოდელების მეშვეობით. ეს მოდელებია: მწარმოებლური სიმძლავრის გამოყენების მოდელი (Capacity Utilization Model-CUM), რეგიონული ეკონომიკის მოდელი Inc (REMI), და დაგეგმვის ზემოქმედების, ანალიზის მოდელი (IMPLAN).

CUM (Capacity Utilization Model) - სიმძლავრის გამოყენების მოდელი შემუშავდა 1990 წელს ჰენრი ფიშქაინდის მიერ ფლორიდის შტატში, რომლის მეშვეობით შესაძლებელი გახდებოდა ეკონომიკაზე ზემოქმედების ანალიზის ჩატარება. ჰ.ფიშქაინდმა და მისმა პარტნიორებმა მრავალი ტურისტული კვლევა ჩატარეს ამ მეთოდის გამოყენებით აშშ-ში და სხვა ქვეყნებში. ეს მოდელი -CUM რაოდენობრივად განსაზღვრავს ეკონომიკის დარგების ზეგავლენას ადგილობრივ ეკონომიკაზე. მოდელი სასტუმროს ინდუსტრიას განიხილავს ძირითად ელემენტად. იმისათვის რომ რეგიონის ტურისტული შესაძლებლობები გაიზომოს, ძირითად ელემენტთან ერთად მნიშვნელოვანია ინფორმაცია თუ რამდენი ოთახია ხელმისაწვდომი ან დაკავებული, ან როგორ იცვლება მათი მონაცემები დროის გარკვეულ მონაკვეთში. მოდელის მეშვეობით ჩნდება შესაძლებლობა დარგის განვითარების დაგეგმვისათვის გამოიყენონ შემდეგი ინფორმაცია - თუ რა დროით რჩებიან ვიზიტორები სასტუმროს ნომრებში, გავითვალისწინებთ ანალიზი ტურისტების, თუ ტრადიციული ადამიანი ჩერდება სასტუმროს ნაცვლად - მეგობრებთან, ნათესავებთან სახლებში, განისაზღვროს იმ ადამიანთა რაოდენობა, რომლებიც სასტუმროში გაჩერების მაგივრად ირჩევენ ბანაკებს კარვებით ან აპარტამენტებს, ასევე ვიზიტორებს, რომლებიც გარკვეულ ღონისძიებებზე დასასწრებად და არ რჩებიან იმ ადგილზე.

REMI - (Regional Economic Models,Inc.) - არის ყველაზე გავრცელებული მოდელი და ეკონომეტრიკული მოდელი (Input-Output ანუ I/O Model). ის დაფუძნებულია ნეოკლასიკურ თეორიაზე და დაარსდა 1980 წელს. ეს მოდელი აღწერს რეგიონის ეკონომიკაში სექტორებს შორის,ასევე კერძო და სახელმწიფო სექტორებს შორის, ფულის ნაკადების გადაინებას, რისი შესყიდვაც სჭირდება ერთ სექტორს იმისათვის რომ აწარმოოს განსაზღვრული რაოდენობის ღირებულების ნაწარმი - ამით ხდება ფულის ნაკადის პროგნოზირება.

REMI იზიარებს ორ მოსაზრებას - შინამეურნეოები მაქსიმალურად ზრდიან მათ სარგებლიანობას და შესაბამისად მწარმოებლები ზრდიან თავიანთ მოგებას.

ამ მოდელის უპირატესობა ისაა რომ ის არის დინამიკური დანახარჯები - გამოშვების ეკონომეტრიკული მოდელი და შეიძლება მისი გამოყენება ორივე პირდაპირი და არაპირდაპირი ეკონომიკური ეფექტის პროგნოზირებისთვის მრავალწლიანი პერიოდის განმავლობაში. სხვა მოდელები გამოიყენება სტატიკური ან ერთიწლის პერიოდის განმავლობაში.

IMPLAN - (Impact Analysis for Planning) - ეკონომიკური ზეგავლენის დაგეგმვის მოდელი. ამ მოდელის მეშვეობით გაიანგარიშება და მიიღება ინფორმაცია ერთი ინდუსტრიული სექტორიდან (მწარმოებელიდან) მეორე ინდუსტრიაში პროდუქციის გადინების შესახებ. ამ მოდელის თეორიული საფუძველი არის დანახარჯები, და პროდუქციის გამოშვება. ეს მოდელი შეიქმნა 1993 წელს ორი მკვლევარის მიერ მინესოტას უნივერსიტეტში.

პირველი კვლევა დარგის გავლენისა რეგიონის ეკონომიკის განვითარებაზე სტენსმა ჩაატარა 1999 წელს. კვლევის მიზანი იყო ეკონომიკური ზეგავლენის ოდენობის განსაზღვრა. მან ყურადღება გაამახვილა რამდენიმე მიდგომაზე: ა) სუბიექტური შეფასებები, რომლებიც ექსპერტთა მოსაზრებას ეფუძნება; ბ) მეორადი მონაცემები, თანმიმდევრული ფორმით, რომელიც იყენებს სიტუაციების შესაბამისად შეფასებებს და აღრიცხვის მონაცემებს, გ) მეორადი მონაცემები არათანმიმდევრული ფორმით, რომელიც მდგომარეობას ერგება გაუმჯობესებული გადაწყვეტილებებით და დ) პირველადი მონაცემები ან ფორმალური მოდელები, რომელიც მოიცავს ვიზიტორთა კვლევებს და რეგიონულ ეკონომიკურ მოდელებს.

ერთ-ერთმა მკვლევარმა აღწერა წყაროები, რომლითაც შეიძლება მონაცემების შეგროვება და პროცესების შეფასება, რომლის მეშვეობით მოხდება ამ მონაცემების ადაპტაცია და გამოყენება დანახარჯები - შემოსავლების მოდელირებისთვის. მის კვლევებში აღნიშნულია, რომ ადგილობრივი და რეგიონული სამომხმარებლო ხარჯების კვლევა იშვიათი, ძვირი და შერომატევადაა. თუმცა ამ კვლევამ შეძლო „ძვირადღირებული და შრომატევადი“ მონაცემების გამოყენება. ინფორმაციის შეგროვება ინტერვიუების მეშვეობით და შერჩევის ნიმუშის გამოყენებით. აქედან გამომდინარე, შეიძლება რომ უფრო ზუსტი შედარება გაკეთდეს ეკონომიკური მოდელების-CUM, REMI და IMPLAN-ის.

ს.რაიანმა თავის შრომებში განიხილა ქვეყნის ეკონომიკაზე ტურიზმის დარგის ეკონომიკური ზეგავლენის მოდელები. მან აღნიშნა, რომ დანახარჯები-წარმოების ანალიზის დროს აუცილებელია შეფასებები და კიდევ უფრო დამუხტებული ძირითადი კოეფიციენტების (მულტიპლიკატორების) გამოყენება. ამ მოდელების გამოყენება ეფექტიანია, ვინაიდან ტურიზმის დარგის განვითარების მიმართულებების და პრიორიტეტების განსაზღვრა წინასწარ შესაძლებელია. მაგრამ არის ბარიერებიც, კერძოდ, მომსახურების გაწევა ტურიზმის სექტორში განსაკუთრებით შეაფერხა დეფინიციების - განსაზღვრებების სიმცირემ. არ იყო SIC (Standard Industrial Classification (SIC) და NAICS (North American Industry Classification System) კოდები ტურიზმის სექტორის-

თვის. ამჟამად არსებობს ტურიზმთან დაკავშირებული ორი NAICS კოდი, რომელიც ორ სექტორთანაა დაკავშირებული: 1-კონვენცია და ვიზიტორთა ბიურო და 2-გენერალური ეკონომიკური პროგრამების ადმინისტრაცია.

აქვე შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ეკონომიკური ანალიზის ცენტრის (CCEA) ჩატარებული კვლევა, რომელიც 2001 წელს ჩატარდა.

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა კონექტივუტის მოგზაურობის და ტურიზმის ინდუსტრიაზე ეკონომიკური ზეგავლენის განსაზღვრა - ეკონომიკური ზეგავლენის მოდელის REMI-ს გამოყენებით. მათ გამოიყენეს კვლევის შერწყმული მეთოდები საიმედო, სანდო შეფასების გამოსათვლელად. მათ შეისწავლეს 8 ოლქი და 11 ტურისტული რაიონი. შედეგებში გამოვლინდა, რომ კონექტივუტის მოგზაურობის და ტურიზმის ინდუსტრია ასაქმებდა მომუშავეთა უფრო დიდ რაოდენობას, ვიდრე ფინანსური, სადაზღვევო და უძრავი ქონების სამსახურები.

რიკმენმა და შვერმა 1993 და 1995 წლებში ერთმანეთს შეადარეს ეკონომიკური მოდელები REMI და IMPLAN, მათი მეშვეობით გამოთვლილი შედეგების მონაცემები. ეს იყო პირველი. მანამდე ასეთი კვლევა არ ჩატარებულა. 2005 წელს პერლიჩმა ჩაატარა მსგავსი კვლევა, რომელიც აღწერდა განსხვავებას REMI-ს და გამოშვება-დანახარჯებს შორის.

გრინფილდი და კემბელი 1992 წელს და დელერი, ასევე 1992 წელს საბოლოოდ მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ სტრუქტურული განსხვავებებზე დაყრდნობით REMI -ს და IMPLAN-ის მოდელებს შორის განსხვავებები არ ახდენდა მნიშვნელოვან გავლენას მულტიპლიკატორების შეფასებებზე. 1995 წლის კვლევებში რიკმანმა და შვერერმა გამოიკვლიეს, თუ როგორ უნდა მოხდეს მულტიპლიკატორების შედარება სხვადასხვა მოდელებთან. მათ აღმოაჩინეს, რომ არსებობს ტენდენცია IMPLAN-ის რეგიონული შესყიდვების კოეფიციენტების (PRCs) გადაჭარბებით შეფასებაზე ზოგიერთ მომსახურების სექტორებში. ისიც იყო განხილული, რომ ადვილი იქნებოდა ამისი გამოსწორება მომხმარებლის შესაძლებლობების საფუძველზე რომ IMPLAN-ის მოდელი უნდა შეიცვალოს და მოარგონ PRCs-ს. თუმცა ამ შეზღუდვამ შეიძლება გამოიწვიოს უნებლიე შეუფასებლობა რადგან ის არის მეცნიერთა დამოუკიდებელი ჯგუფის შემუშავებული და არა სამეცნიერო.

კვლევის აღნიშნული მოდელების გამოყენებას დიდი მნიშვნელობა აქვს პატარა ქვეყნებისთვის. მაგალითისთვის განვიხილოთ ტურიზმის დარგისკვლევის რამოდენიმე რეგიონი, მაგალითად რეგიონი ფლორიდა. ტურიზმის დარგი ფლორიდაში მეტად აქტიურად ვითარდება. ამდენად სპეციალისტებისათვის ეს რეგიონი და რეგიონის ტურიზმის დარგი მუდმივად დაკვირვების და ანალიზის ობიექტია.

ტურიზმი ფლორიდაში პირველ ადგილზეა, რაშიც ხელს უწყობს მისი ბუნებრივი რესურსები, ხელსაყრელი კლიმატი, უზარმაზარი სანაპირო, ემატური პარკები, აეროპორტები და საკრუიზო ინდუსტრიის პორტები, კულტურული ღონისძიებები და საპენსიო საზოგადოებები. 2004 წელს ფლორიდის ტურისტების რიცხვმა 76.8 მილიონს მიაღწია.

სამსახურები ფლორიდაში პირდაპირ ან არაპირდაპირ კავშირშია ტურიზმთან და ყოველ წელს იზრდება ამ სფეროში დასაქმებულთა რაოდენობა. 2005 წელს ფლორიდის ვიზიტორთა კვლევის ორგანიზაციამ (Florida Visitor Study) განაცხადა, რომ სახელმწიფოში შევიდა 3.7 მილიარდი აშშ. დოლარი ტურიზმის/დასვენების გაყიდვების გადასახადებიდან. 948,700 სამუშაო ადგილი იყო დაკავებული 2005 წელს ტურიზმის დარგში. მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების 20% -ს შეადგენდა ტურისტული საგადასახადო შემოსავალი.

კვლევის პროცესის ეფექტიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია მაგალითია - სამხრეთ კაროლინის მაგალითი. სამხრეთ კაროლინა ერთ-ერთი პირველი შტატია აშშ-ში, სადაც ჯერ კიდევ 2001 წელს დაინერგა ტურიზმის სატელიტური ანგარიში. სარგებლობენ ტურიზმის ეკონომიკური ზემოქმედების გამოთვლის მოწინავე მეთოდოლოგიით და ამ კუთხით დიდი გამოცდილება გააჩნიათ. ტერიტორიით (80.8კმ²) და მოსახლეობით (4.6 მლნ) სამხრეთ კაროლინის შტატი, თითქმის საქართველოს ტოლია. მოგზაურობა და ტურიზმი აღიარებულია შტატის ეკონომიკის პრიორიტეტულ მიმართულებად. ტურიზმის ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასების ტიპური, სწრაფი და მარტივი მიდგომა ეყრდნობა ტურისტული აქტივობების, ხარჯებისა და მულტიპლიკატორების განსაზღვრას. ამგვარი შეფასება შეიძლება რამდენიმე საათში შესრულდეს, არაა ძვირადღირებული და დამოკიდებულია ანალიტიკოსის გამოცდილებაზე და შეხედულებებზე.

მეორე, უფრო საფუძვლიანია არგუმენტია ის, რომ ხდება სიღრმისეული და მნიშვნელოვანი შესწავლა დარგის განვითარების, აუცილებელი პირველადი მონაცემების შეგროვება ვიზიტორთა რაოდენობის, ვიზიტორთა ხარჯების შესახებ. შემდეგ ამ დანახარჯების შედარება ოფიციალური ეკონომიკური მოდელის შეფასებებთან. რეგიონული ეკონომიკური მოდელებიდან ყველაზე გავრცელებულია დანახარჯები - გამოშვების მოდელი (Input-Output ანუ I/O Model). იგი წარმოადგენს მათემატიკურ მოდელს, რომელიც აღწერს რეგიონის ეკონომიკაში სექტორებს შორის ფულის ნაკადების გადადინებას. ფულის ნაკადის პროგნოზირება ხდება იმის მიხედვით, თუ რისი შესყიდვა სჭირდება თითოეულ სექტორს სხვა ინდუსტრიებისაგან, იმისათვის, რომ აწარმოოს ერთი დოლარის ღირებულების ნაწარმი. დანახარჯები-გამოშვების მოდელი ასევე განსაზღვრავს გაყიდვების მოცულობას, რომელიც მიმართულია სარგოსა და ხელფასებზე, მესაკუთრეთა შემოსავლებსა და გადასახადებზე. ამ მოდელის მიხედვით მულტიპლიკატორების განგარიშება ხდება რეგიონში ხარჯების რეცირკულაციის შეფასების საფუძველზე. ექსპორტი და იმპორტი განისაზღვრება მოსახლეობისა და ფირმების მიერ ადგილობრივი წყაროებიდან საქონლისა და მომსახურების შესყიდვისადმი მიდრეკილების შეფასების საფუძველზე. რეგიონის მულტიპლიკატორი მაჩვენებლები უფრო მაღალია თუ რეგიონი უზრუნველყოფილია საკუთარი საქონლით და მომსახურებებით.

სამხრეთ კაროლინის შტატში სარგებლობენ MI_REC/IMPLAN სისტემით (Micro-Implan Recreation Economic Impact Estimation System). ეს სისტემა შემუშავებულია მიჩიგანის შტატის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მკვლევარების სტინისის და პროპსტის (Stynes and Propst, 1992) მიერ. სისტემა წარმოადგენს რეკრეაციისა და ტურიზმის ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასების მიკრო-კომპიუტერულ სისტემას. ამ მოდელით გამოთვლილია ტურიზმის შენატანი ქვეყნის ეკონომიკურ შემოსავლებში. სამხრეთ კაროლინის მაგალითზე მოცემულია შემდეგი მონაცემები: 2010 წელს ტურიზმის უშუალო (პირდაპირმა) შენატანმა შტატის ეკონომიკაში შეადგინა 9,710 მლრდ დოლარი, ანუ მთელი ეკონომიკის 3%, ხოლო მთლიანმა (პირდაპირმა, არაპირდაპირმა და ინდუსტრიებულმა) შენატანმა 17,039 მლრდ დოლარი, ანუ მთელი ეკონომიკის 6%. ტურიზმის სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობამ 2010 წლისათვის სამხრეთ კაროლინაში შეადგინა 107 ათასი ადამიანი, რაც საერთო დასაქმების 6%-ია. დასაქმებულთა რაოდენობამ 160 ათასს მიაღწია, რამაც საერთო დასაქმების 9,2% შეადგინა. ტურიზმში დასაქმებულთა უდიდესი ნაწილი მოდის სურსათითა და სასმელით მომსახურების სექტორზე, რომელშიც 54 ათასი ადამიანია დასაქმებული, ანუ ტურიზმში მთლიანად დასაქმების 51%. 21 ათასი ადამიანია დასაქმებული განთავსების სექტორში, რაც საერთო დასაქმების 19,7% შეადგენს. 2010 წელს სარგოსა და ხელფასების სახით ტურიზმში გაცემულია 2,768 მლრდ დოლარი, ხოლო არაპირდაპირი და ინდუსტრიული ეფექტის გათვალისწინებით-4,912 მლრდ დოლარი.

სამხრეთ კაროლინის შტატში დანერგილი სისტემის გამოყენება მნიშვნელოვნად დაეხმარება საქართველოს ტურიზმის დარგის შეფასებასა და ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასების მეთოდოლოგიის დანერგვას. შემუშავებულია რეკომენდაციები, რომლებიც დაეხმარება საქართველოში დარგობრივი მართვის ორგანოებს. ის აჩვენებს მოგზაურობისა და ტურიზმის ეკონომიკურ პარამეტრებს, ეროვნულ ეკონომიკაში მისი შენატანის ზუსტად დადგენას, ასევე ეკონომიკურ პოლიტიკისა და ეროვნული ტურიზმის განვითარების გეგმების შემუშავებას და პროექტის განხორციელების პროცესში კორექტირების შეტანას. მეთოდოლოგია კერძო სექტორსაც გამოადგება. ეკონომიკურ პარამეტრებს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ინვესტიციების მოზიდვის შესახებ გადაწყვეტილების შემუშავებაში.

საქართველოში ტურიზმის განვითარება ბოლო წლების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად მიიჩნევა. მიუხედავად ამისა ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ არ არის კარგად შეფასებული ამ დარგის როლი ქვეყნის ეკონომიკის ზრდაში. საქართველოში ტურიზმის კვლევის მიმართულებით არსებული ბევრი პრობლემა იყო და არის: ეროვნულ ტურიზმში არსებული ვითარების შესწავლამ და მისი როლის დადგენის მცდელობამ ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაში ბევრი პრობლემა გამოავლინა. მიუხედავად საქართველოს წარმატებებისა მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის რეიტინგებში, ქვეყნის ტურიზმის სექტორი საერთა-

შორის არენაზე არც თუ ისე მიმზიდველად გამოიყურება. მსოფლიო ეკონომიკურ ფორუმზე მსოფლიო მოგზაურობის, ტურიზმის საბჭოსა (World Travel and Tourism Council – WTTC) და Oxford Economics ყოველწლიურ ანგარიშებში, საქართველოს მოგზაურობისა და ტურიზმის ინდიკატორები საერთოდ არ ქვეყნდება, ამ მონაცემთა არსებების გამო. პრაქტიკულად შეუძლებელია ტურიზმის ხვედრითი წილის დადგენა ეროვნულ ეკონომიკაში, ადრე არ აღირიცხება მოთხოვნა მოგზაურობაზე და ტურისტულ პროდუქტზე. ეკონომიკური პარამეტრების შეფასების რაიმე მეთოდოლოგია არ არსებობდა საქართველოში. გაურკვეველი ვითარება იყო მომსახურების ექსპორტის, საერთაშორისო ტურიზმში ექსპორტ-იმპორტის ბალანსის და სხვა საკითხებში. მხოლოდ ქვეყანაში შემომავლელთა რაოდენობის არღიცხვა წარმოდგენას ვერ ქმნის მის ეკონომიკურ მნიშვნელობაზე.

ტურიზმის სატელიტური ანგარიში (Tourism Satellite Account-TSA), რომლის გარეშეც შეუძლებელია მოგზაურობისა და ტურიზმის რეალური ეკონომიკური მონაცემების დადგენა, საქართველოში არ იყო დანერგული. ეს ანგარიში რეკომენდირებულია გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მიერ 2000 წელს და დანერგულია მსოფლიოს

200-მდე ქვეყანაში. ტურიზმი მნიშვნელოვანი როლს თამაშობს ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებაში, სამუშაო ადგილების და პოზიტიური გარე ფაქტორების შექმნაში, რაც ზეგავლენას ახდენს ეკონომიკურ აქტივობებზე. ამიტომ აუცილებელია: ქვეყანაში მოწესრიგდეს ტურიზმის სტატისტიკა და დაინერგოს ტურიზმის სატელიტური ანგარიში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად; საქართველოში დაინერგოს დანახარჯები-გამომშვების მოდელი ტურიზმის ეკონომიკური ანალიზისათვის. ძალიან კარგი იქნება თუ მოხდება MI_REC / IMPLAN სისტემის ადაპტირება; დაინერგოს „მოგზაურობის ეკონომიკური ზემოქმედების მოდელი“ (Travel Economic Impact Model-TEIM). რომელიც დარგობრივი მართვის ორგანოებს შესაძლებლობას მისცემს შეაფასონ საქართველოს მოსახლეობის ტურისტული აქტივობის ეკონომიკური ზემოქმედება ეროვნულ და რეგიონულ ეკონომიკაზე.

ამრიგად, ტურიზმის დარგის ქვეყნის ეკონომიკაზე ზემოქმედების ანალიზი ძალიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევა. ის აფასებს ტურისტული საქმიანობის შენატანს რეგიონის, ქვეყნის ეკონომიკაში. ეკონომიკური ზემოქმედების ანალიზი ავლენს ეკონომიკურ სექტორებს შორის ურთიერთკავშირს და იძლევა შეფასებებს ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებების შესახებ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მ. თოქმაზიშვილი (2017). „გლობალიზაცია და ბიზნესი“, №3;
2. მაია მარგველაშვილი (2011). „ამერიკული გამოცდილება ქართული ტურიზმის განვითარებისათვის „-Economic Value of Domestic Travel and its Estimation Methodology“;
3. მე-3 საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია „ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი“ (2012). კონფერენციის მასალები, „ტურიზმის ეკონომიკური ზემოქმედების შესწავლის ეტაპები“, „ტურიზმის ეკონომიკური ანალიზის მნიშვნელობა და სახეები“, ბათუმი, გვ-48-53;
4. Mark A. Bonn, Julie Harrington (2008). „A comparison of three economic impact models for applied hospitality and tourism research“ *Tourism Economics*, 14(4), 769-789;
5. Stynes, D.J. (1999). „Guidelines for Measuring Visitor Spending, Michigan Tourism Economic Impact Model“;
6. Archer, B.H. (1984). „Economic impact: misleading multiplier , *Annals of Tourism Research*“, Vol 11, No 3, pp 517-518;
7. Ryan, C. (2003). „The economic impacts of tourism“, in *Recreational Tourism: Demand and Impacts, Aspects of Tourism*, Second Edition, Multilingual Matters“ Channel View Publications, Clevedon, pp 148-196;
8. Connecticut Center for Economic Analysis (CCEA);
9. „The 2001 economic impact of Connecticut’s travel and tourism industry“, Report, Connecticut Center for Economic Analysis, University of Connecticut, Storrs, CT;
10. Rickman, D.S., and Schwer, R.K. (1995). „Multiplier comparisons of IMPLAN and REMI across versions: illuminating black boxes“, *Environment and Planning A*, Vol 26, pp 143-151;
11. Rickman, D.S., and Schwer, R.K. (1993). „A systematic comparison of the REMI and IMPLAN models: the case of Southern Nevada“, *Review of Regional Studies*, Vol 23, pp 143-161;
12. Criefield, J.B., and Campbell, H.S. Jr (1992). „Evaluating alternative regional planning models“, *Growth and Change*, Vol 23, pp 521-530;
13. Deller, S.C. (1992). „A consistent cross-analysis of two regional economic modeling systems: a comparison of REMI and IMPLAN“ Working Paper, Department of Agricultural and Resource Economics, University of Maine, Orono, ME;
14. Visit Florida, (2005). Inc , Department of Marketing and Statistics, Tallahassee, FL.;
15. Baker, K., and Aydin, N. (2005). „Special report by the Florida TaxWatch Center for Tourism“, in *The Impact of Tourism on Florida’s Economy: Telling a More Complete Story*, Florida TaxWatch Report, Tallahassee, FL.

TOURISM SECTOR AND ITS IMPACT MODELS FOR EVALUATING REGION'S ECONOMICS

MIRANDA GAVASHELI

PhD student at St. Andrew the First-Called Georgian
University of the Patriarchate of Georgia, Georgia
mikogavasheli@yahoo.com

<https://doi.org/10.35945/gb.2018.05.043>

KEYWORDS: TOURISM, REGIONAL ECONOMICS, ECONOMIC IMPACT MODEL

SUMMARY

Tourism plays an important role in human life and in the world economy. It is developing very rapidly and is one of the most profitable spheres in business.

The development of tourism industry in small countries is of great importance. It contributes to the peaceful development of the country, creating jobs and increasing income.

Researchers often have to study and evaluate the individual sectors and how they impact on region's economy.

The interest in assessing tourism in economics is very high and important.

The influence of tourism on economics are often evaluating by economic impact models, such as Capacity Utilization Model-CUM, regional economic model-REMI, and Impact analysis for planning-IMPLAN. The use of such a model is of great importance to small countries, as the more becomes to study about the development of the sector, the relationship between the economic sectors is revealed better, and it is easier to assess the changes in the economy.